

[itobiad], 2018, 7 (4): 3008/3022

1927 Nüfus Sayımına Göre Bayazıt Vilayetinin Nüfusu

Population of Bayazıt Province according to the Population Census of
1927

Bilal TUNÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

Asst. Prof., AgriIbrahimCecenUniversity

ORCID: 0000-0001-5361- 8494

btunc@agri.edu.tr

Ömer DEMİR

Y. L.Öğ. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

L.A., A. IbrahimCecenUniv. Institute of SocialSciences

trhc.omer1453@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-7929-9559

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / ArticleTypes : Araştırma Makalesi / ResearchArticle

Geliş Tarihi / Received :17.11.2018

Kabul Tarihi / Accepted :23.12.2018

Yayın Tarihi / Published :29.12.2018

Yayın Sezonu :Ekim-Kasım-Aralık

PubDateSeason :October-November-December

Cilt / Volume:7Sayı – Issue: 4 Sayfa / Pages: 3008-3022

Atıf/Citeas: TUNÇ, B, DEMİR, Ö. (2018). 1927 Nüfus Sayımına Göre Bayazıt Vilayetinin Nüfusu. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7 (4), 3008-3022. Retrieved from <http://www.itobiad.com/issue/39481/484557>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / Thisarticle has beenreviewedby at leasttworefereesandscannedvia a plagiarism software. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Publishedby Mustafa YİĞİTOĞLU- KarabukUniversity, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. Allrightsreserved.

1927 Nüfus Sayımına Göre Bayazıt Vilayetinin Nüfusu

Öz

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edildiğinde Anadolu'daki mevcut olan nüfusu bir bütünlük içerisinde ortaya çıkarmak amacıyla olması gereken düzenli çıktığı yıllarda ülke nüfusunun modern usullerle belirlenmesi önemli bir durum arz etmekteydi. Bu nedenle, 1927 yılında yapılan nüfus sayımı, ülke nüfusunun potansiyel yapısını ve özelliğini ortaya çıkarması açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda, çalışmamızdaki amaç, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra yapılan ilk nüfus sayımının neticelerinde Bayazıt Vilâyeti'nin nüfus yapısını birçok yönüyle ortaya çıkarmaktır. Bilhassa 1927 Nüfus Sayımı sonucunda Bayazıt nüfusu hakkında başta yaş yapısı olmak üzere; okuryazar sayısı, meslek grupları, dini inançlar, kullanılan diller ve buradaki halkın engellilik durumu gibi konularda birçok bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler incelenirken, karşılaştırma yapmak amacıyla Bayazıt nüfusunun Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki verileri de incelenmiştir. Bu çalışmada yöntem olarak başta Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden istifade edilmiş, ardından da konuyla alakalı olarak arşiv belgeleriyle araştırma ve inceleme eserleri incelenerek eser ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bayazıt, 1927 Nüfus Sayımı, İstatistik, Türkiye Cumhuriyeti, Yaş Grupları

The Population of Bayazıt Province According to 1927 Census

Abstract

Since taking a population census with modern procedures was an absolute requirement for Turkey, a newly founded state, the census was conducted in 1927. This very first census is very important in terms of disclosing Turkey's potential structure and the features of the population. In this context, the present study aims to reveal the population structure of Bayazıt Province in a variety of aspects, based on the 1927 census. This census provides us with extensive data on different subjects concerning the population of Bayazıt, such as age structure, the number of literate persons, occupational groups, religious beliefs, languages and the disability status of the people. In addition to the examination of these data, to enable a comparison, the data recorded in the archives about the population of Bayazıt during the Ottoman era was also analyzed.

Keywords: Age Groups, Bayazıt, 1927 Census, Statistics, Turkey,

Giriş

Kavramsal Çerçeve ve Tarihsel Arka Plan

Nüfus denilen olgu bir alanda, belirli bir zaman dilimi dâhilinde bulunan toplam insan sayısını ifade etmektedir. Dünya üzerindeki bu yer, bir mahalle, bir köy, bir ilçe, bir ülke ya da bir kıta olabilir(Aksu, 1998: 220). Söz konusu tanım bağlamında dünya genelinde sürekli olarak nüfus hareketlilikleri görülmektedir. Bilindiği üzere, söz konusu durum toplumların değişimleri üzerinde çok ciddi bir etki yapmaktadır. Bilhassa dünya tarihindeki gelişmeler incelendiğinde nüfus değişimlerinin, başta toplumsal yapı olmak üzere iktisadi, yönetim, kültürel vs. alanda çok sayıda yapıyı etkilediği anlaşılmaktadır (Karpas, 2003: 40).

Yukarıda izah edildiği üzere nüfus, dünya genelinde kıtalar, ülkeler, bölgeler, idarî birimler veya bir yerleşme gibi hudutları kesin bir biçimde belirlenmiş bir yerde, belirli bir zaman müddetinde ikamet eden kişiler toplamıdır. Nüfus, durağan değildir ve sürekli olarak değişen bir dinamik yapıya sahiptir. Nüfus değişimleri, başta doğum ve ölüm olmak üzere; göçler, ekonomik durumlar ve savaşlar gibi nedenlerle sürekli olarak değişmektedir. Bu nedenler, aynı zamanda nüfusun sayısı ve niteliği üzerinde de çok önemli etkiler yapmaktadır (Özgür, 2001: 5). Netice itibarıyla nüfus alanında yapılan çalışmalar, sadece demografi veya coğrafya bilimlerinin değil; tarih, sosyoloji, psikoloji ve diğer beşeri bilimlerin de çalışma alanlarına girmektedir (Tunç ve Özçelik, 2017: .2133).

Tarihsel dönemler içerisinde çok sayıda devlet, sahip oldukları gücü anlamak amacıyla nüfus sayımları yapmışlardır. Bu yolla iktisadi ve toplumsal olan güçlerini sayısal değerlerle ortaya çıkarmak ve belirtmek istemişlerdir (Aydoğan ve Çoban, 2016: 113). Bu bağlamda, Türkiye'de Osmanlı son dönemlerinden başlayarak günümüze düzenli aralıklarla nüfus sayımları yapılmaktadır. Bunların içerisinde önemli olanlarından birisi şüphesiz ki Cumhuriyet'in ilanının hemen akabinde gerçekleştirilen ilk nüfus sayımı 1927'de yapılan Nüfus Sayımı'dır.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve söz konusu bölgenin alan bakımından büyük illerinden birisi olan Ağrı, 1927 yılının sonuna kadar Bayazıt adı ile anılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülke genelinde yapılan idari düzenlemeler kapsamında Bayazıt adı Ağrı'ya dönüştürülmüştür (CCA, Yer No: 54-33-16, Tarih: 04.05.1935). Söz konusu düzenleme neticesi, yeni vilâyetin merkezi bugünkü Karaköse'ye nakledilmiş ve Doğubayazıt adında yeni bir ilçe oluşturulmuştur (CCA, Yer No: 44.30.3, Tarih: 12.05.1934; Resmi Gazete, 14 Haziran 1934, Sayı:2727, s.3981). Bu tarihlerde Ağrı'ya bağlı olan ilçeler Tutak, Diyadin, Eleşkirt, Merkez, Tuzluca, Iğdır ve Doğubayazıt ilçeleri olmuştur. Sonraki dönemlerde adı geçen ilçelerle de alakalı olarak bazı idari düzenlemeler tesis edilmiştir. Bu bağlamda, Iğdır ile Tuzluca kazaları 1934 yılında Kars Vilâyeti'nin sınırlarına dâhil edilmiş iken; daha önceleri Muş iline bağlı bulunan Malazgirt Kazası da Ağrı'ya bağlanmıştır (CCA, Yer No: 44.30.3,

Tarih: 12.05.1934). Bilhassa yapılan idari değişiklikler vilâyetin hem nüfusu hem de coğrafi alanı üzerinde ciddi etki yapmıştır(Özçelik ve Tunç, 2017: 464). Bu konuya değinilmesinin sebebi Ağrı ilinin adındaki değişiklikleri ortaya çıkarmak ve Bayazıt ilinin neden Ağrı'ya dönüştürüldüğünü ifade etmektir.

Türk idare tarihinde gerçekleştirilen ilk nüfus sayımı 1831 tarihlidir ve 2. Mahmut döneminde yapılmıştır (Karpat, 2003; Karal, 1997: 10-11). Bundan sonra da Osmanlılarda ve Türkiye Cumhuriyeti'nde belirli aralıklarla nüfus sayımları yapılmıştır.1828 yılı başta olmak üzere 1855 ile 1877 yıllarında toplamda 3 defa Rusya tarafından işgal edilen Bayazıt'a ait 1828 (1871) tarihinde kaleme alınmış olan Erzurum Vilâyet Salnamesi'nde önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilere göre, 1871 yılı itibarıyla Bayazıt'ta 4.025 Müslüman ile 1.475 Hıristiyan ikamet etmektedir. Bunun dışında Bayazıt'a bağlı Diyardin'de 850 Müslüman ile 110 Hıristiyan yaşamaktayken; Karakilise'de 3.450 Müslüman ve 1.470 Hıristiyan, Eleşkirt isimli kazada 4.710 Müslüman'a karşılık 1.470 Hıristiyan varlığını sürdürmüştür. Son olarak bugün Tutak olarak adlandırılan ancak söz konusu tarihte Antapolarak bilinen kazayla Hamur isimli nahiyede toplamda 4.840 Müslüman varken; Patnos isimli nahiyede ise 850 Müslüman ve 250 Hıristiyan dışında bir de 2.280 kişilik konargöçer aşiretler bulunmaktadır. Bu bağlamda Patnos'ta toplamda 21.605 Müslüman ile 5.500 Hıristiyan erkek nüfus yaşamaktaydı.Burada dikkat çeken husus ise, verilen sayılarda sadece erkek nüfus varlığıdır. Zira Osmanlı'da sadece erkekler nüfus sayımına tabi tutulmuşlardır.

Bayazıt nüfusu ile alakalı olarak elde edilen önemli bilgilerden birisi de 1893 nüfus sayımından elde edilmektedir. Bu dönemden önce, Bayazıt'ın nüfusuyla alakalı bilgiler tam olarak elde edilememektedir. Bunun sebebi ise, burada yaşayan halkın çoğunun göçebe yaşam sürmesidir. İnsanlar yerlerinde sabit olarak durmadıklarından dolayı, sancak nüfusu kesin verilerle elde edilememiştir(Karataş, 2012: 107). Bu nedenle, 1893 yılından önce elde edilen nüfus verileri çok sağlıklı sonuçlar verememektedir.

1893 nüfus sayımını diğerlerinden ayıran şey ise, bu sayımda erkeklerin dışında kadın, çocuk ve yaşlıların da sayıma dâhil edilmesidir. (Güneş, 2014: .228). 1893 yılında yapılan nüfus sayımında Merkez, Eleşkirt, Antap, Diyardin ve Karakilise olmak üzere toplamda 5 kazadan oluşan Bayazıt'ta 57.067 kişinin yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu kişiler arasında 47.339 Müslüman, 8.255 Ermeni ile 1.413 diğer inançlardan oluşan kişiler yaşamaktadır. 5 kaza, 18 nahiye ve 418 adet karyenin bulunduğu Bayazıt'ta dönem itibarıyla 51.976 kişi ikamet etmektedir. Son olarak 1893 yılı ile alakalı olarak Karaköse Kaymakamlığı'nın tuttuğu verilere göre, BayazıtSancağı'nda tüm aşiretlerle birlikte KaraköseKazası'nda 49.300, Bayazıt'ta 39.500, Eleşkirt kazasında 29.900 ve Diyardin'de 36.000 kişi yaşamaktaydı(Yurt Ansiklopedisi, 1981: 378).

1. Türkiye'de İlk Nüfus Sayımının Yapılması ve Bayazıt İlinin Nüfus Özellikleri

Türkiye’de nüfus sayımı yapılmadan önce bazı hazırlıkların yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda ilk olarak İstatistik Umum Müdürlüğü kurulmuş başına da dönemin Devletlerarası İstatistik Enstitüsü üyelerinden birisi olan CamilleJacquart isimli kişi getirilmiştir. Ardından ise 1926 yılı haziran ayında 896 numaralı “İlk Nüfus Sayımı Kanunu” komisyondan geçirilip Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından da kabul görmüştür. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da 28 Ekim 1927 tarihinde ülkede ilk nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir (Sertel, 2015: 81). 1927 Nüfus Sayımı ile Türkiye’deki bütün vilâyetlerin demografik yapısı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır (Yedek ve Sertel, 2018: 302). Bu çalışmada, 1927 Nüfus Sayımı ile Türkiye’nin bütün vilâyetlerinde olduğu gibi Ağrı’nın nüfus değerleri sayısal verilerle gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

1927 yılı nüfus sayımı verilerinden ülke nüfusunun 13.648.270 kişi olduğu bu nüfusun %23,5’inin şehirlerde %76,5’inin de köylerde yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde Bayazıt’ın Merkez, Diyadin, Eleşkirt, Iğdır, Karaköse, Tutak ve Tuzluca olmak üzere 7 ilçesinde toplamda 57.177’si erkek ve 47.409 kadın ile 104.586 kişinin yaşadığı görülmektedir(Kaya, 2013: 536). 1927 yılında Bayazıt’ın 13.250 km² olan coğrafi arazisinde km²’de mevcut insan sayısı % 7,2’dir(TCBİUM, 1929: IV). Söz konusu veriler, 1927 yılı itibarıyla Bayazıt’ta nüfus yoğunluğunun fazla olmadığı açıkça görülebilmektedir.

Tablo 1, 1927 Yılı Nüfus Sayımlarına Göre Bayazıt’ta Cinsiyete Göre Nüfusun Durumu

İlçeler	Erkek	Kadın	Toplam	Coğrafi alan	Yoğunluk	Mevaki (Kayıp)
Bayazıt	11.027	9.463	20.490	3.205 km ²	6,4	174
Diyadin	6.173	5.678	11.851	1.810 km ²	6,5	113
Eleşkirt	4.621	4.308	8.929	1.090 km ²	8,2	86
Iğdır	13.384	11.825	25.209	2.105 km ²	12,0	88
Karaköse	13.382	7.946	21.328	2.310 km ²	9,2	133
Tutak	3.241	3.011	6.252	1.890 km ²	3,3	92
Tuzluca	5.349	5.178	10.527	840 km ²	12,5	97
Toplam	57.177	47.409	104.586	13.250	7,9	783

Bir vilâyetin nüfusundaki cinsiyet yapısı, dönemler içerisinde değişiklik arz edebileceği gibi, aynı vilâyetin ilçeleri içerisinde de değişiklikler ve farklılıklar olabilmektedir (Yüceşahin, 1996: 267). Bir no’lu tablonun verilerinden görülebileceği üzere bu durum, Bayazıt’ta da vardır. Buna göre, Bayazıt’ın ilçeleri içerisinde nüfusu en fazla olan yer 13.382 ile Karaköse iken, en az olan da 3.241 ile Tutak’tır (TCBİUM, 1929: IV). Bütün ilçelerde erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu Bayazıt’ta nüfus yoğunluğu da son derece düşük olup 7,9’dur. Bu durum, Bayazıt nüfus yoğunluğunun da Türkiye ortalamasının son derece altında olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Kadın ve erkek açısından Bayazıt nüfusu karşılaştırıldığında kadın nüfusunun en çok olduğu ilçe 3.011 ile Tutak'tır ve en fazla olan da 11.825 ile Iğdır'dır. Iğdır ilçesinden sonra Bayazıt, Karaköse, Diyadin, Tuzluca ve Eleşkirt kazaları gelmektedir. Erkek nüfusu en az olan ilçe 3,241 ile Tutak iken; en fazla olan da 13.382 ile Karaköse'dir. Karaköse kazasını takiben Iğdır, Bayazıt, Diyadin, Tuzluca ve Eleşkirt ilçeleri gelmektedir. Tablodaki verilerde dikkati çeken bir diğer nokta ise il genelinde 783 kişinin kayıp yani mevaki durumunda olmasıdır. Bu dönemde kayıp kişi sayısının en fazla olduğu yer Merkez kasabasıdır ve sayı da 174'tür. En az olan da 86 kişi ile Eleşkirt ilçesidir.

2. Bayazıt İlinin Nüfusundaki Yaş Grupları

Türkiye nüfusunun yaş yapısı incelendiğinde bunun kendine has birtakım özellikler göstererek dönemler içerisinde bir değişimden geçtiği anlaşılmaktadır (Özgür, 1999:161). Nüfusun yaş yapısı içindeki değişiklikler ve farklılıklar Bayazıt'ta bariz bir biçimde görülebilmektedir. 1927 yılına kadar yapılan nüfus sayımları içerisinde en ayrıntılı olanı 1927 nüfus sayımıdır. Daha önceki nüfus sayımlarında ulaşılmayan birçok ayrıntıya bu sayımda ulaşılabilmektedir. Söz konusu neticelerden birisi de Bayazıt'ın yaş gruplarıyla yapısıdır. Bu sayım neticesinde, diğer yerlerde olduğu gibi Bayazıt ilinin de yaş grupları itibarıyla nüfus yapısı teferruatlı bir biçimde ortaya çıkarılmıştır.

Nüfus yoğunluğu, belirli bir alandaki insan sayısının o alanın ölçümüne km² bölünmesinden elde edilen neticedir (Aksu, 1998: 231). Bir yerdeki nüfusun yaş grupları, o yerin nüfus yoğunluğu hakkında bilgi vermektedir. Bayazıt'ın yaş grupları hakkındaki veriler, buranın ekonomik, kültürel ve toplumsal durumunun nasıl olduğunu açık bir biçimde ortaya çıkabilir. Bayazıt nüfusunun yapısı incelendiğinde; burada genç nüfusun çok daha fazla olduğu görülmektedir. Vilâyetin yaş yapıları arasında en çok bulunan grup 20 ile 45 yaş arasındaki kısımdır ve bu kısımda 42.329 kişi yer almaktadır (TCBİUM, 1929: XXIII). Aşağıdaki tabloda vilâyetin yaş grupları verilmiştir. En az bulunan yaş grubu aşağıdaki tabloda gösterildiği üzere 71 yaş ve üstüne aittir.

Tablo 2, 1927 Yılı Nüfus Sayımlarına Göre Bayazıt'ta Yaş Grupları

Cins.	0/1	1/2	3/6	7/12	13/19	20/45	46/60	61/70	71+	Belirsiz
Erkek	2.225	4.641	8.276	7.295	5.077	22.893	4.053	1.904	754	59
Kadın	1.902	3.993	6.907	4.898	4.401	19.436	3.776	1.328	727	41
Toplam	4.127	8.634	15.193	12.193	9.478	42.329	7.829	3.232	1.481	100

Tablodaki verilere bakıldığında 1927 yılında Ağrı nüfusu içinde genç nüfus oldukça büyük bir yer tutmaktadır. Yani genç nüfus, diğer yaş grupları içinde en fazla yer tutan grubu oluşturmaktadır. Her ne kadar vilâyet nüfusu içinde 46-60 yaş grubu da nispetten fazla olsa da 71 üstü yaş grubu son derece azdır ve sadece 1.481 kişidir. Diğer taraftan 61-70 grubunda ise 3.232 kişi yer almaktadır. 46-60 grubunda ise 7.829 kişi mevcuttur. Bu

veriler, 20-45 grubunda bulunan 42.329 kişinin sayı olarak diğer grupların sayılarının iki katından fazla olduğunu göstermektedir.

3. Bayazıt İlinin Nüfusundaki Medeni Durum

Medeni hal, ülkelerin nüfus ile alakalı politikalarının belirlenmesinde önemli bir etkidir. Evlenme, boşanma ya da çocuk sahibi olma gibi medeni hallerini ilgilendiren durumlar bu konuda en belirleyici faktördür (Doğan, 2011: 296). Ülke genelinde olduğu gibi Ağrı'daki toplum yapısının öğrenilmesinde nüfusun medeni durumunun ortaya çıkarılmasında büyük faydalar bulunmaktadır. Bilindiği üzere 1927 yılına kadar yapılan nüfus sayımlarında sadece erkek nüfus sayılmış ve kadın nüfus dikkate alınmamıştır. Türkiye'de kadınlar ilk defa 1927 nüfus sayımında dikkate alınmışlardır. Bu yüzden 1927 yılında Ağrı nüfusu içinde kadın ve erkek sayısı dışında vilâyetin medeni durumu hakkındaki bilgilere de ulaşılabilmektedir. Bu durum, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (TCBİUM, 1929: XXIII).

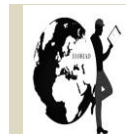
Tablo 3, 1927 Yılı Nüfus Sayımlarına Göre Bayazıt'taki Medeni Durum

	Cinsiyet	Bekârlar	Evliler	Dullar	Boşanmış	Bilinmeyenler
Bayazıt Vilayeti	Erkek	57.177	31.401	24.838	963	52
	Kadın	47.409	24.883	21.497	3.928	63
	Toplam	104.596	53.284	46.325	4.791	115

Tablo 3'ün verilerinden Ağrı ilinde bekar nüfusun toplam nüfus içinde en fazla yer kapladığı ve toplamda 104.596 kişi olduğu görülmektedir. Burada ilginç olan ise bekarlar içinde en fazla yeri kaplayanların erkeklerin olmasıdır. Söz konusu, durum aynı zamanda Ağrı'nın ne derecede genç nüfusa da sahip olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Ağrı'da dönem itibarıyla 4.791kişinin boşanmış olduğu ve boşanmış kişiler arasında kadınların sayıca çok fazla ve neredeyse erkeklerin 4 katı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, 963 boşanmış erkeğin bulunduğu Ağrı'da 3.928 de boşanmış kadın bulunmaktadır.

Yukarıdaki verilerden Bayazıt'ta Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde boşanmış kişi sayısının fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, esasında Cumhuriyet dönemi toplum yapısının özelliklerini de ortaya çıkarmaktadır. Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde Türk toplum yapısının önemli bir kısmını ihtiva eden aile yapısı içinde de birtakım değişimlerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır(Zafer,2013: 121). Bu değişimin en önemli göstergeleri arasında da boşanmış çift sayısının görece artış göstermesidir. Bayazıt'ta 1927 yılı itibarıyla 4.791kişinin olması, bu durumu örneklendirmektedir. Bu arada Bayazıt nüfusu içinde dul kişi sayısı da son derece fazla olup, evli çift sayısına yakın derecededir.

4. Bayazıt Nüfusundaki Okuryazarlık Durumu

Okuma ve yazma, insan yaşamındaki en önemli becerilerden birisidir ve bir yerdeki nüfusun yapısı hakkında da önemli bilgiler verir (Batun, 2013: 1). Bayazıt ile alakalı olarak 1927 Nüfus Sayımında önemli bilgiler elde edilebilmektedir. 1927 yılındaki verilerde, Cumhuriyet döneminde yapılan diğer nüfus sayımlarından farklı olarak 6 yaş grubu dikkate alınmamıştır. Bu yüzden söz konusu sayımda vilâyetin okuryazar durumu tam olarak ortaya çıkarılamamıştır. Buna rağmen, Bayazıt'taki okuryazar kişi sayısı ile ilgili bilgilere ilk defa 1927 Nüfus Sayımıyla ulaşılabilmektedir. Aşağıdaki tabloda 1927 yılı itibarıyla vilâyet genelindeki okuryazar sayısı verilmektedir (TCBİUM, 1929: XXXV).

Tablo 4, 1927 Yılı Nüfus Sayımlarına Göre Bayazıt'taki Okuryazar Sayısı

Bayazıt	Cinsiyet	Okuma Yazma Bilenler	Okuma Yazma Bilmeyenler
	Erkekler	2.584	54.593
	Kadınlar	81	47.328
	Toplam	2.665	101.921

Bayazıt'ta olduğu gibi Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde Türkiye genelinde okuma yazma oranının son derece düşük olduğu görülmektedir. Bu dönemde ülkedeki insanların % 90'ndan fazlası okuma yazma bilmemektedir. Ayrıca ülke nüfusunun yaklaşık olarak üçte biri dokuz yaşın altındadır ve bunların çoğu da okuma yazma durumunda olmasına rağmen okula gidemeyen kişilerdir. Ayrıca Osmanlı'dan devralınan okullar da pek iç açıcı değildir (Boran, 2000: 303). Ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra ülke genelinde okuma yazma oranlarında ciddi artışlar olmaya başlamıştır.

Ülkede toplam nüfus içinde okuma yazma bilmeyenlerin sayısı % 90 civarında olmasına rağmen; bu durum Bayazıt'ta daha da aşağılarda bulunmaktadır. Vilâyet genelinde toplamda 101.921 kişi bulunmasına rağmen; okuma yazma bilenlerin sayısı sadece 2.665 kişidir. Bu da toplam nüfusun sadece % 3'nü oluşturmaktadır. Bu veriler, kadınlar içinde durumun daha da kötü olduğunu göstermektedir. İl genelinde 2.584 erkek okuma yazma bilmesine rağmen, kadınların sayısı sadece 81'dir (TCBİUM, 1929: XXXV).

1927 yılında il genelinde okuma yazma bilenlerin sayıları ilçelerde şu şekildedir: Merkez ilçesinde okuma yazma bilenler 603, bilmeyenler 19.987'dir. Bunlar içinde okuma yazma bilen kadın sayısı sadece 38 kişidir. Diyardin ilçesinde okuma yazma bilenler 206, bilmeyenler sadece 11.545 kişidir. İşin ilginç yanı ise okuma yazma bilen kadın sayısı sadece 3 kişidir. Eleşkirt'te 120 erkek okuma yazma bilmekte olup; okuma yazma bilen kadın sayısı sadece 1 kişidir. İlçe genelinde okuma yazma bilmeyen kişi sayısı ise toplamda 8.808 kişidir. Iğdır ilçesinde okuma yazma bilen kadın bilen sayısı nispeten daha fazladır. İlçe genelinde okuma yazma bilen kadın sayısı 17'dir. İlçede okuma yazma bilmeyenlerin sayısı oldukça fazladır. Bu bağlamda, Iğdır'da 24.836 kişi okuryazar değildir. İlçeler arasında okuma yazma bilmeyen kadınlar açısından en az olan ilçelerden birisi de Tuzluca

ilçesidir. Buna göre, ilçede okuma yazma bilen kadı sayısı 2, erkek sayısı 107'dir. Dönem itibarıyla, Bayazıt'ta okuma yazma oranı açısından en kötü durumda olan kazalardan birisi de Tutak'tır. Tutak'ta okuma yazma bilen kişi sayısı 181, bilmeyen kişi sayısı 6.071 kişidir (TCBİUM, 1929: 164). Bu durum, Cumhuriyet döneminde Bayazıt'ta okuma yazma oranının ne derece düşük olduğunu açık biçimde ortaya çıkarmaktadır.

5. Doğum Yerleri İtibarıyla Bayazıt Nüfusu

Bir vilâyetin nüfusundaki gelişmeler içerisinde şüphesiz ki aynı il içinde doğanlar dışında farklı il ya da ülkede doğup adı geçen vilâyete gelip de yerleşenler önemli yer tutmaktadır. Dolayısıyla da yeni gelenlerle birlikte vilâyetlerin nüfuslarında birtakım değişimler ve farklılıklar olmaktadır. Bu arada doğum yerine göre nüfustaki gelişmeler bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Bu durum Marmara Bölgesi ve Ege Bölgesi'nde nüfusta büyük değişimlere yol açarken; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde daha az etkide bulunmaktadır (Günel, 2016: 500).

1927 yılı nüfus verileri incelendiği zaman Bayazıt nüfus içinde başka vilâyet ya da başka ülkelerde doğan kişi sayısının çok fazla olmadığı, nüfusun büyük çoğunluğunun burada doğduğu görülmektedir. Söz konusu durum, aşağıdaki tabloda daha ayrıntılı bir biçimde gösterilmiştir (TCBİUM, 1929: XCIII).

Tablo 5, 1927 Yılı Nüfus Sayımlarına Göre Doğum Yerleri İtibarıyla Bayazıt Nüfusu

Ülkeler	Erkek	Kadın	Toplam
Türkiye	55.445	46.349	101.794
İrak	4	0	4
İran	396	287	683
Fransa	2	0	2
Yunanistan	5	1	6
Rusya	1.299	728	2.027
Bilinmeyen	17	43	60

Beş numaralı tablodan anlaşıldığı kadarıyla 1927 yılı itibarıyla Bayazıt'taki nüfusun büyük bir bölümü Türkiye doğumludur. Türkiye dışında Irak, İran, Fransa, Yunanistan ve Rusya doğumlu olanlardır. Adı geçen ülkeler içinde sayı bakımından en fazla olanlar İran ve Rusya'dır. Bayazıt nüfusu içinde bilhassa Rusya doğumlu çok sayıda kişinin olduğu görülmektedir. Bunun sebebi, 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi (93 Harbi) ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Çarlık Rusya'sına yenilmesiyle birlikte çok sayıda Rusya doğumlu kişilerin Anadolu'ya göç etmesidir. Göç edenler arasında bilhassa Bayazıt'ta yerleşen kişi sayısının çok fazla olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, 1.299'u erkek ve 728'i de kadın olmak üzere toplamda 2.027 kişi

Rusya topraklarından göç ederek Bayazıt'a yerleşmişlerdir(Memmedli ve Gülnara, 2011: 15).

6. İş Alanları İtibarıyla Bayazıt Nüfusu

Yerleşim alanlarının iktisadi ve sosyal yapılarıyla ilgili bilgilerin elde edilmesi, vilâyetlerin ekonomik açıdan ne durumda olduğunu ortaya çıkarması açısından önemlidir. Bu açıdan, bir vilâyetteki iş kolları ve bu iş kollarının vilâyet ekonomisine katkısının anlaşılması için nüfus verilerine bakılması gerekmektedir. Zira her yerleşme alanı birtakım iktisadi faaliyetlerin sonucu olarak fonksiyonel bir kimlik elde etmektedir. Bunun için de yerleşme alanları yan yana gelen ekonomik yapı içerisinde gruplandırma, yerleşim alanlarının nüfus bilgileri hakkında önemli bilgiler elde edilmesini sağlamaktadır (Özgür, 1996: 54).

Tablo 6, 1927 Yılı Nüfus Sayımlarına Göre Bayazıt'taki İş Kolları

Cin.	Ziraat	Sanayi	Ticaret	Serbest	Memur	Adliye	Ordu	PTT	Başka	İşsiz
Erk.	15.504	597	575	108	259	820	6.602	307	7.285	25.121
Kad.	6.058	165	44	1	0	0	0	0	33	41.118
Top.	21.562	752	619	109	259	820	6.602	307	7.318	66.238

1927 yılı nüfus sayımlarında toplamda 9 meslek kolunun nüfus sayımına dâhil edildiği görülmektedir. Bunlar sırasıyla; tarım, sanayi, ticaret, serbest meslek, memur, hâkim sınıfı, ordu mensubu, PTT çalışanı, başka iş alanlarında çalışanlar ve son olarak da işsizlerdir. Bayazıt nüfusu içinde çalışan grubun çok büyük bir kısmı tarım alanında yer almaktadır. 1927 yılı itibarıyla 15.504'ü erkek ve 6.058'i de kadın olmak üzere toplamda 21.562 kişinin çalıştığı görülmektedir. Bayazıt genelinde en az olan meslek grubu da 109 kişi ile serbest çalışanlar oluşturmaktadır (TCBİUM, 1929: XXXV).

Bayazıt nüfusu içinde dikkat çeken en önemli şey, aktif olarak çalışanlar içinde kadın nüfusunun son derece az olmasıdır. Bir iki alan dışında diğer iş kollarının hiçbirisinde kadınların çalışmadığı açıkça görülebilmektedir. Sadece tarım ve sanayi alanlarında çalışan kadınların, diğer iş kolları olan ticaret, memurluk, adliye, ordu, PTT ve serbest çalışma alanlarının hiçbirinde yer almadığı; bu alanlarının tamamında sadece erkeklerin istihdam edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu durum, biraz da Osmanlı toplumundan gelen bir özellikten kaynaklandığı şeklinde düşünülebilir.

Cumhuriyet döneminden itibaren ise kadınların toplumsal hayatın birçok alanında olduğu gibi ekonomide de etkili bir konuma gelmeye başladıkları bilinmektedir. Bilhassa, Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından sonra kadınların her alanda söz sahibi olmalarını gerçekleştirmek için de erkeklerle aynı seviyede eğitim almalarını sağlayarak her meslek sahibi olmalarına dikkat edilmiştir (Bakacak, 2009: 631). Her ne kadar, 1927 yılı nüfus verileri içinde kadınların sayıları son derece az olsa da, sonraki dönemlerde kadınların iş alanlarında son derece aktif bir duruma geldikleri görülmektedir.

1927 yılı nüfus verilerinden Bayazıt'ta iş sahibi olmayan ve mesleksiz çok sayıda kişinin olduğu bilinmektedir. Vilâyet nüfusunda 25.121'i erkek ve 41.118'i kadın olmak üzere toplamda 66.238 işsiz bulunmaktadır. Doğal olarak işsizler içinde en büyük kısmı kadınlar oluşturmaktadır. Yukarıda ifade olunduğu gibi, bu durum sonraki dönemlerde değişmeye başlamıştır.

7. Bayazıt Nüfusu İçinde Konuşulan Diller

Bir vilâyetin nüfus verileri incelenirken; vilâyette konuşulan dillerin nüfus yapısı hakkında bilgi alınabilmektedir. Burada ülke genelinde olduğu gibi vilâyetlerde konuşulan dillerin nüfus içindeki paylarını, adetlerini ve yerle ilgili olan dağılımlarıyla Türkçe ve Kürtçe gibi dillerin toplam nüfus içindeki yeri çok rahat bulunabilir (Koç, 2007: 182). Böylece, vilâyetlerin Türkçe ve diğer dillerin ana dil nüfusu içindeki yeri ve ortak kullanımı analiz edilerek sayıları net bir biçimde ortaya çıkarılabilir. Bu durum, aşağıdaki tabloda sunulmuştur (TCBİUM, 1929: LXIII).

Tablo 7, 1927 Yılı Nüfus Sayımlarına Göre Bayazıt'ta Konuşulan Diller

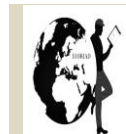
Diller	Erkek	Kadın	Toplam
Türkçe	25.764	17.806	43.570
Ermenice	-	1	1
Acemce	3	-	3
Çerkezce	15	-	15
Kürtçe	31.325	29.601	60.926
Diğer Diller	70	1	71

Tablo 7'nin verilerinden görülebileceği üzere, 1927 yılında en fazla konuşulan dil Kürtçedir. 60.926 kişinin Kürtçe konuştuğu Bayazıt'ta 31.325 erkek ve 29.601 kadın Kürtçe konuşmaktadır. Vilâyette konuşulan diller arasında Kürtçe birinci sıradayken; Türkçe ise ikinci sırada bulunmaktadır. Buna göre, 43.570 kişinin Türkçe konuştuğu vilâyette 25.764 erkek ve 17.806 kadın Türkçe bilmektedir ve Türkçe konuşmaktadır.

Bayazıt'ta Türkçe ve Kürtçe dilleri dışında çok az da olsa başka diller de kullanılmaktadır. Bu diller arasında Ermenice, Acemce ve Çerkezce dilleri yer almaktadır. Buna göre, 1927 yılında Bayazıt'ta 1 kişi Ermenice, 3 kişi Acemce ve 15 kişi de Çerkezce konuşmaktadır. Ayrıca bu diller dışında 1927 yılı itibarıyla herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulmayan, ancak lehçe olduğu değerlendirilen başka diller de bulunmaktadır. Bu sayı hiç de azımsanacak bir oranda değildir ve 71'dir. Bu nüfus sayımında dikkat çeken başka bir şey ise, Bayazıt'ta İngilizce, Fransızca, Almanca ya da İtalyanca gibi batı dilleri bulunmamaktadır.

8. Engellilik Bakımından Bayazıt Nüfusu

Bir yerin nüfus verileri incelenirken; birçok kıstas göz önüne alınmaktadır. Bunlardan birisi de o yerde yaşayan insanların engellilik durumu, yani hangi sakatlıklara sahip olduğudur. Bu bağlamda, nüfus sayımları sonucu

elde edilen neticelerden bir ailedeki fiziksel engele sahip olanlar (kör, çolak, sağır, dilsiz, topal, kambur vs.) hakkında çok bariz olan bilgiler elde edilmektedir (Doğan, 2014: 76). Böylece, vilâyet genelinde herhangi bir engeli olanlar ya da herhangi bir engeli olmayan kişilerin sayıları ortaya çıkarılabilmektedir. Aşağıdaki tabloda 1927 yılı nüfus verilerine dayanılarak Bayazıt'ta engelli olan kişilerin sayıları ve engellerinin ne olduğu gösterilmiştir.

Tablo 7, Engellilik Durumlarına Göre Bayazıt Nüfusu

Cinsiyet	Engelsizler	Kör	Sağır ve Dilsiz	Topal	Çolak	Kambur	Diğerleri
Erkek	56.525	105	47	65	38	9	388
Kadın	47.270	51	9	9	4	0	66
Toplam	103.795	156	56	74	42	9	454

Tablo 7'nin verilerinden Bayazıt genelinde engelli kişi sayısının som derece az olduğu görülmektedir (TCBİUM, 1929: 208). Buna göre, 56.525'i erkek ve 47.270'i kadın olmak üzere il nüfusu içinde toplamda 103.795 kişinin herhangi bir engeli olmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık 791 kişinin çeşitli alanlarda (kör, sağır, dilsiz, topal, çolak, kambur vs.) olmak üzere birtakım engelleri bulunmaktadır. Bilhassa engelli vatandaşlar içerisinde en fazla engeli olanların körler olduğu görülmektedir.

794 kişinin bir engelinin mevcut olduğu Bayazıt'ta yukarıda ifade edildiği gibi birinci sırayı 156 kişiyle körler oluşturmaktadır. En az engelle sahip olanlar ise 9 kişiyle kamburlardır. Bu verilerden görüleceği üzere erkeklerin engellilik bakımından kadınlardan daha fazla oldukları görülmektedir. Bu arada yukarıda sayılanlar dışında 1927 yılı sayımlarında herhangi bir sınıflandırılmaya tabi tutulmayan başka hastalıklar da bulunmaktadır. Bu sayı ise, 388'i erkek ve 66'sı kadın olmak üzere toplamda 454'tür.

9. Bayazıt Nüfusundaki Dini Gruplar

Türkiye'de 1927 yılından beri yapılan nüfus sayımlarında insanların dini bilgileriyle alakalı olarak da sorular yer almaktadır. Bu kısmın oluşturulmasının temel sebebi ise, nüfus sayımları marifetiyle ülke genelinde yer alan azınlıkların sayılarını tespit etmektir. Sayımlar sonucu elde edilen neticelerle Türkiye'deki Müslüman, Musevi, Hıristiyanlık ve diğer dinlere mensup kişilerin sayıları elde edilmektedir (Dündar, 2000: 53-55). Bu bağlamda, 1927 yılında yapılan nüfus sayımında Bayazıt vilâyetindeki Müslim ve Gayrimüslimlere ilişkin sayısal veriler 1927 nüfus sayımı sonuçlarından elde edilebilmektedir.

Bayazıt nüfusunda dini inanışlar ile alakalı olarak çok ilginç bir durum, karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma göre, Bayazıt genelinde 57.177'si erkek ve 47.408'i kadın olmak üzere toplamda 104.585 Müslüman bulunmaktadır. Bunca Müslüman nüfusa rağmen vilâyette sadece 1 Hıristiyan yaşamaktadır. Bu kişi de Iğdır ilçesinde yaşayan bir Ermeni kadındır. Bunun

dışında halkın tamamı Müslüman'dır ve diğer dinlere mensup kişiler bulunmamaktadır (TCBİUM, 1929: 208).

Söz konusu durum, son derece ilginç bir neticeyi ortaya çıkarmaktadır. Zira Osmanlı İmparatorluğu döneminde Bayazıt'ta çok sayıda Hıristiyan Ermeni'nin yaşadığı bilinmektedir. Bu dönemde Bayazıt'ta hiç yok denilecek kadar Ermeni'nin bulunmamasının sebebi, hem Ermeni tehciri sırasında buradan göç ettirilmeleri hem de Cumhuriyet'in ilanından sonra çok sayıda Ermeni'nin Bayazıt'tan kendi istekleriyle göç etmeleridir. Bahsi geçen göçlerin sonuçları, nüfus verileri içinde çok bariz bir biçimde görülebilmektedir.

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra 1927 yılında ilk nüfus sayımında ülke nüfusu ve yapısı hakkında çok kapsamlı bilgiler elde edilmiştir. Her ne kadar bundan önce Osmanlılar döneminde de 1831 yılından itibaren nüfus sayımları yapılmış olsa da; bunların hiçbirisi 1927 yılındaki nüfus sayımı kadar ayrıntılı olmamıştır. Ayrıca önceki sayımlarda sadece erkek nüfus temel alındığı için, buralardan elde edilen neticeler çok sağlıklı sonuçlar olmamıştır. Bu açıdan bakıldığında 1927 yılı nüfus sayımı, bütün vatandaşları dikkate alarak sayım yaptığı için elde edilen sonuçlar da son derece nesnelidir. Bu nesnellikten dolayı da yeni kurulan bir ülkenin nüfus potansiyeli hakkında önemli bilgiler elde edilebilmektedir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nin alan ve nüfus bakımından büyük vilayetlerinden birisi olan Bayazıt (Burası günümüzde Ağrı olarak bilinmektedir) vilâyeti nüfusu hakkında ilk olarak en kapsamlı bilgiler 1927 yılında yapılan nüfus sayımında elde edilmiştir. Birçok kıstasın temel alınarak yapılan nüfus sayımında, Bayazıt vilâyetinin nüfus potansiyeli hakkında çok sayıda bilgi elde edilmiştir. Buna göre, ilk etapta nüfus verilerinden istifade edilerek Bayazıt ilinin yaş grupları itibarıyla nüfus yapısı teferruatlı bir biçimde incelenmiş ve adı geçen vilâyette dönem itibarıyla genç nüfus yapısının orta ve yaşlı nüfusa nazaran fazla olduğu tespit edilmiştir.

Vilâyetin medeni durumuna bakıldığında bekâr sayısının evlilerden fazla olduğu görülmektedir. Bu da, vilâyette yaşayan genç nüfusun ne kadar fazla olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Genç nüfusun son derece fazla olduğu Bayazıt'ta 1927 yılı itibarıyla okuryazar sayısının çok az olduğu ve vilâyet nüfusunun neredeyse %95'nin okuma yazma bilmediği anlaşılmaktadır. Bu da, devrin eğitim ve öğretim durumunu ortaya çıkarması anlamında önemli bir durum arz etmektedir.

Doğum yerleri itibarıyla Bayazıt nüfusuna bakıldığında, burada yaşayan halkın çoğunlukla adı geçen Türkiye doğumlu oldukları anlaşılmaktadır. Türkiye dışında vilâyette İran, Irak, Rusya ve Fransa doğumlu olan kişilerin de mevcut oldukları görülmektedir, ancak bu sayılar düşüktür. Yani halkın büyük çoğunluğu Türkiye doğumludur. Netice itibarıyla, yukarıda ifade olunduğu üzere vilâyette genç nüfus sayısı çok fazla olmasına rağmen burada işsiz sayısı son derece fazladır. Her ne kadar halkın büyük

çoğunluğu tarım ve hayvancılık uğraşıyor olsa da, Bayazıt'ta iş bulamayan çok sayıda kişi de vardır. Bilhassa, bunlar arasında kadınların sayıca çok fazla oldukları açık bir biçimde görülebilmektedir.

Kaynakça

- AKSU, L. (1998). Dünyada ve Türkiye’de Nüfus Analizleri, “Dünyada ve Türkiye’de Nüfus Analizleri”. *Sosyoloji Konferansları*, 25. Kitap, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Sosyoloji Metodoloji Araştırmalar Merkezi Yayınları, Çantay Kitabevi, ss.219-309.
- AYDOĞAN, E.- ÇOBAN, E. (2016). Türkiye’de Nüfus Sayımları ve Uygulanan Nüfus Politikaları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 6/2-1. ss.113-126.
- BAKACAK, A.G. (2009). Cumhuriyet Dönemi Kadın Algısı Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 44. ss.627-638.
- BATUN, İ. B. (2013). Türkiye’de Demografik Veriler Üzerinden Okuma Yazma Oranlarının Cinsiyet Bazında Değerlendirilmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*. 2/3. ss.1-15.
- BORAN, A. (2000). Cumhuriyet döneminde eğitimde meydana gelen gelişmeler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1/9. ss. 303-312.
- DOĞAN, M. (2011). Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 23. ss.293-307.
- Dündar, F. (2000). *Türkiye Nüfus Sayımlarında Azınlıklar*. İstanbul: Çivi Yazıları Yayınları.
- Doğan, A. (2014). Osmanlı İmparatorluğu’nda Modern Anlamda Yapılan İlk Nüfus Sayımı Verilerine Göre Antalya Kaleiçi Nüfusu Üzerine Demografik Bir İnceleme. *Mediterranean Journal of Humanities Dergisi*. 4/2. ss. 71-88.
- GÜNAL, V. (2016). Türkiye Nüfusunun (1935-2000) Doğum Yerine Göre Değerlendirilmesi. *Turkish Studies Dergisi*. 11/2. ss. 499-514.
- GÜNEŞ, M. (2014). Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili. *Akademik Bakış Dergisi*. 8/ 15. ss. 221-240.
- KARAL, E.Z. (1997). Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831, 2. Baskı, Ankara: DİE Yayınları.
- KARATAŞ, Y. (2012). XIX. Yüzyılın Sonlarında Bayezid Sancağı’nın Demografik Yapısına Dair Tespitler. *Tarih Okulu Dergisi*. 52/2. Ss.103-122.
- KARPAT, H.K. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KAYA, F. (2013). Ağrı İlinin 1927-2012 Sayım Dönemleri Kır-Kent Nüfus Hareketleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 6/4. ss. 535-559.

KOÇ, İ. (2007). Türkiye'de Türkçe ve Kürtçe Anadil Nüfuslarının Demografik Farklılaşma ve Bütünleşme Düzeyleri. *21. Yüzyıl Dergisi*, s.627-638.

MEMMEDLİ. Ş.-MEMEDOVA. G.G. (2011). Gürcistan'dan Türk Göçleri. *Bizim Ahıska Dergisi*. ss. 12-17.

ÖZGÜR, E.M. (2001). *Nüfus Coğrafyası*, Ankara: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

ÖZGÜR, E.M. (1999). Türkiye Nüfusunun Yaş Yapısı. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. 7. ss.159.174.

ÖZGÜR, E. M. (1996). İl ve İlçe Merkezlerimizin, Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı Bakımından Sınıflandırılması. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*.5. ss.53-71.

Resmi Gazete, 14 Haziran 1934, Sayı:2727, s.3981.

SERTEL, S. (2015). Cumhuriyet'in İlk Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Malatya'da Nüfus. *Akademik Bakış Dergisi*. 48. ss.80-96.

TUNÇ, B.- Özçelik, F. (2017). Cumhuriyet Döneminde Ağrı Nüfusundaki Gelişmeler (1927-1980). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 6/3. ss.2132-2149.

TUNÇ, B.- Özçelik, F. (2017). Demokrat Parti Döneminde Ağrı'da İdari Alanda Yapılan Düzenlemeler (1950-1960). *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 7/3 .ss.463-477.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü (TCBİUM). (1929). (1927 Genel Nüfus Sayımı, Fasikül I. Ankara: İstatistik Umum Müdürlüğü Yayınları.

YEDEK, Ş. -SERTEL, S. (2018). Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Mardin Nüfusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 11/ 55. ss.301-310.

Yurt Ansiklopedisi. (1981). İl İl Türkiye, Dünü, Bugünü, Yarını, "Ağrı Maddesi", c.I. İstanbul: Anadolu Yayınları.

YÜCEŞAHİN M. M.(1996). Türkiye'de İllere Göre Cinsiyet Oranları. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. 5. , ss.267-290.

ZAFER, A. B. (2013). Cumhuriyet ile Birlikte Değişen Türk Aile Yapısı ve Kadının Durumu. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi*. 14/2. ss. 121-134.

CCA, Yer No: 44.30.3, Tarih: 12.05.1934.

CCA, Yer No: 44.30.3, Tarih: 12.05.1934.

CCA, Yer No: 54-33-16, Tarih: 04.05.1935.

